

Детска градина № 34(с яслена група).

„Лястовичка”-Варна

ж.к.Възраждане I - до бл. 3

Телефон / факс 052 500 - 343 e-mail:
dg34_liastovichka@abv.bg

УТВЪРЖДАВАМ:.....

Директор:Анула Рашкова

Заповед № 1/123 /11.09.2017г.

М е х а н и з ъ м

*За противодействие на тормоза и насилието в
институциите в системата на предучилищното
и училищното образование*

АКТУАЛИЗИРАН ЗА УЧЕБНАТА 2017/2018

НА ОСНОВАНИЕ заповед № 1/123 /11.09.2017г.

I. НЕОБХОДИМОСТ И ОБХВАТ НА МЕХАНИЗМА.

На основание Споразумението за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила при случаи на деца, жертви или в риск от насилие и при кризисна интервенция, както и в съответствие с българското и Европейското законодателство е наложително разработването на готови шаблони за отреагиране, обединени в работеща система по направленията – превенция, изготвяне на бърза и качествена оценка на риска, реална интервенция при криза, управление и контрол над ситуацията и правилното отработване на посттравматичните остатъчни за ситуацията феномени. Не на последно място стои и въпросът за правилното и коректно описание на случаите и ползването им за подобряване цялостната ефективност на процеса.

1. Въвеждането на общ механизъм се налага от разбирането, че реален напредък във справянето с насилието и тормоза може да бъде постигнат само при прилагането на последователна и насочена политика, която се споделя и изпълнява от всички участници в образователния процес. Тази политика е част от цялостната политика за развитие на ДГ и за подкрепа на личностното развитие на всяко дете. Рекламентира в дългосрочен план целите и задачите по отношение на превенцията на насилието както и разписва конкретни роли, отговорности и процедури за действие при възникнали ситуации при насилие и тормоз.

Многофакторното интерпретиране на ситуация на дете в евентуален или реален риск, изисква съобразяването и правилната оценка на влиянията върху физиката, психиката и личността на детето. Така например работата при данни за евентуален риск изисква съобразяване и координирането на повече от една институции, а оттам и на значителен брой специалисти, такива са например взаимовръзките и взаимоотношенията между училищните власти, законно представляващите детето /в определени случаи/, представители на МВР, детска педагогическа стая, социален работник или друг вид социален партньор, представител/и на МЗ и много др.

Министерство на вътрешните работи:

- Осигурява служители от РУ на МВР по настоящ адрес на детето, които да участват в мултидисциплинарните екипи на местно ниво като издава за това писмена Заповед по реда, предвиден за това, в която да са вменени задължения за действие и съдействие по настоящия координационен механизъм. В писмената Заповед следва да са посочени заместници на определените служители, които да действат в отсъствие на титулярите.

- В срок от един месец от подписването на Споразумението за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила при случаи на деца, жертви или в риск от насилие и при кризисна интервенция предоставя на Регионалните дирекции за социално подпомагане всички координати за връзка

(телефон, включително мобилен, е-мейл, факс, адрес и др.) с определените служители на всяко РУ на МВР, а ако има промяна в личния състав на тези служители – изпраща при настъпване на промяната;

- Възлага на служителите от РУ на МВР правомощия и задължения за извършване на действия и съдействия съобразно компетентността си на местно ниво като представители на МВР в мултидисциплинарните екипи;

- В случаите на полицейска закрила осигурява охрана и съпровождане на засегнатите деца по настоящия координационен механизъм до местата за настаняване при настаняване от ДСП/ОЗД.

Министерство на здравеопазването:

- В случаите на насилие над дете, се осигурява безплатен преглед на пострадалото дете в «Съдебна медицина», с оглед изготвяне на съдебно-медицинско удостоверение. Такъв медицински преглед се извършва задължително, когато предложението за извършването му е направено от мултидисциплинарния екип.

Министерство на образованието и науката:

- В случаите, в които са възникнали бедствия, пожари, терористични действия, други извънредни обстоятелства и инциденти, при които има пострадали деца, директорите на училищата, детските градини и обслужващите звена по места да бъдат задължени, незабавно да подават първоначална информация в РУ на МВР, на кмета на населеното място и на съответните дирекции „Социално подпомагане“ и към Държавната агенция за закрила на детето.

Държавна агенция за закрила на детето /ДАЗД/:

- Организира и финансово обезпечава работата на групата за кризисна интервенция

- Актуализира периодично Координационния механизъм, съобразно нормативните

промени, включително и тези, свързани с правомощията на органите за закрила по чл.6а, ал.3 от ЗЗдет. и неправителствения сектор, както и в зависимост от възникналата необходимост от придобиваната с времето практика по случаи на деца;

- Осигурява супервизии на служителите на ДСП/ОЗД, а при необходимост – и на останалите участници в мултидисциплинарните екипи;

Агенция за социално подпомагане /АСП/:

- Осигурява служители от ДСП/ОЗД по настоящ адрес на детето, които да участват в мултидисциплинарните екипи на местно ниво като издава за това писмена Заповед по реда, предвиден за това, в която да са вменени задължения за действие и съдействие по настоящия координационен механизъм. В писмената Заповед следва да са посочени заместници на определените служители, които да действат в отсъствие на титулярите;

- Възлага на служителите от ДСП/ОЗД правомощия и задължения за извършване на действия и съдействия на местно ниво съобразно компетентността си като представители на АСП в мултидисциплинарни екипи;
- Осигурява методическа подкрепа на място на служителите на ОЗД/ДСП, включени в мултидисциплинарни екипи при извършване на действия по този Координационен механизъм;
- В срок от един месец от подписването на Споразумението за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила при случаи на деца, жертви или в риск от насилие и при кризисна интервенция предоставя на Областните структури на МВР всички координати за връзка (телефон, включително мобилен, е-мейл, факс, адрес и др.) с определените служители на всяко ДСП/ОЗД, а ако има промяна в личния състав на тези служители – изпраща при настъпване на промяната, както и известните им координати на останалите органите за закрила на местно ниво и активно действащите доставчици на социални услуги;
- Изготвят се месечни графици на социалните работници на разположение, които се предоставят на Областните структури на МВР.

Кметовете на общините:

- Осигуряват служители от подчинената им местна администрация по настоящ адрес на детето, които да участват в мултидисциплинарни екипи на местно ниво като издава за това писмена Заповед по реда, предвиден за това, в която да са вменени задължения за действие и съдействие по настоящия координационен механизъм. В писмената Заповед следва да са посочени заместници на определените служители, които да действат в отсъствие на титулярите;
- Възлагат на служителите от местната администрация правомощия и задължения за извършване на действия и съдействия на местно ниво съобразно компетентността си като представители на местната власт в мултидисциплинарни екипи;
- Следят за изпълнението на поставени задачи по реда на чл.7, ал.5 от Закона за закрила на детето от мултидисциплинарни екипи на местните структури и оказват методическа подкрепа на служителите, определени да действат в мултидисциплинарни екипи от името на кметовете;
- Съобразно ежегодните доклади за работата на мултидисциплинарни екипи и извършения анализ във връзка с него, залагат и обезпечават в общинските програми за закрила на детето допълнителни дейности в подкрепа на Координационния механизъм;
- В срок от един месец от подписването на Споразумението за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила при случаи на деца, жертви или в риск от насилие и при кризисна интервенция предоставят на Регионалните дирекции за социално подпомагане всички координати за връзка (телефон, включително мобилен, е-мейл, факс, адрес и др.) с определените служители

от местната администрация и техните заместници, а ако има промяна в личния състав на тези служители

– изпраща при настъпване на промяната, както и известните им координати на останалите органите за закрила на местно ниво и доставчиците на социални услуги;

Доставчици на социални услуги за деца:

- Осигуряват съответните специалисти с цел оказване на психологическа и/или социална подкрепа на детето, жертва на насилие;

- Предоставят своевременно съответната услуга на детето /вкл. и резидентен тип, в случай на настаняване извън семейството като мярка за закрила/.

II. НОРМАТИВНА УРЕДБА.

Конвенция на ООН за правата на детето.

Стратегия на Съвета на Европа за правата на детето 2012 – 2015 година.

Закон за предучилищно и училищно образование

Правилник за прилагане на Закона за Закон за предучилищно и училищно образование

Закон за социалното подпомагане /ЗСП/

Правилник за прилагане на Закона за социалното подпомагане /ППЗСП/

Правилник за дейността на Детските педагогически стаи /ПДПС/

Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните /ЗБППМН/

Наредба за здравословни и безопасни условия на обучение възпитание и труд

Закон за закрила на детето /ЗЗД/

Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето /ППЗЗД/

План на Националната комисия за борба с трафика на хора /НКБТХ/

Национална програма за противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите му за 2012г

Национална програма за противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите му за 2013г.

Харта за правата на детето

Етичен кодекс на работещите с деца

Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертвите на трафик

Конвенцията на Съвета на Европа за действия срещу трафика на хора в България 2011 година

Типови длъжностни характеристики на работещите в системата на образованието /съгласно Единен класификатор на професиите в България/.

Както и всички останали нормативни актове, касаещи живота и здравето и правата и интересите на децата.

III. ИЗМЕРЕНИЯТА НА ТОРМОЗА В ДГ

Тормозът в ДГ обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват или наблюдават. Последиците от насилието по специално в училище са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание.

Българската дума, която отговаря най-точно на явлението, е „тормоз“ („bullying“). Насилието в ДГ се среща изключително рядко

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“ , дадена в параграф 1, т.1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на закона за закрила на детето. Две от определенията имат пряка връзка с насилието от деца върху деца, което е обект на настоящия механизъм.

“Насилие” над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

“Физическо насилие” е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето.

“Психическо насилие” са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

“Сексуално насилие” е използването на дете за сексуално задоволяване. Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определенията на СЗО е „участието на дете в сексуални действия , който той или тя не разбира напълно и за

които не е в състояние да даде информирано съгласие , или за който детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие , или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото“

“Пренебрегване” е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.

Насилието може да бъде от възрастен към дете , между деца и от дете към възрастен.

Какво е тормоз?

Тормозът е специфичен вид насилие сред деца и е сред най неувимите форми на агресивно поведение. Но не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда , в присъствието на други връстници и отсъствието на възрастни . Професор д-р Дан Олвеус определя тормоза като „повтарящи се във времето негативни действия от страна на един или повече ученици , когато някой умишлена причинява или опитва да причини травма или дискомфорт на друго дете чрез физически контакт , чрез думи или по друг начин.“

Тормозът, независимо от това как се упражнява , е много сериозно оставящо травматични следи действие , защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозър не спира от само себе , без външна намеса .

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики:

1. Злонамерена проява , която има за цел да нарани или унижи дете;
- 2 . извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция , за да нарани другата физически или психически , да унижи или изолира;
3. повтаря се многократно във времето . а не е еднократен или изолиран акт на насилие.

Проявите на тормоз най – общо могат да бъдат описани като:

Физически тормоз– блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Психически тормоз– подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба, хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене ,словесни изрази които имат за цел да унижат и оскъбят детето на база раса, пол ,религия сексуалност увреждане или друго , с което се подчертава различие от останалите .Когато е в група – под формата на изолиране, игнориране,изключване от групови дейности избягване , одумване и

разпространение на зловни слухове ,натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата обект на тормоз.

Кибертормоз- обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронна поща, Skype или Facebook; разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават; снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видео в интернет или други канали без негово съгласие, на слухове, клюки и заплахи в социалните мрежи, крадене на самоличност и др.

Сексуален тормоз– представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесноили физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смуцаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие

Разлики между тормаз и закачки или игра между децата.

По-голяма част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите , а някой от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място трябва да се разграничат случаите , когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата , включително и тези които само присъстват без активно да участват.

Насоки за оценка на ситуацията :

- ❖ Ако децата се бутат или блъскат или си разменят шеги , като при това се смеят , разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо поведение , а околните не им обръщат внимание , то най –вероятно **става дума за игра.**
- ❖ Ако едно от децата е видимо напрегнато , не се усмихва , опитва се да се махне , ако ролите не се сменят , а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните , то най- вероятно **става дума за тормоз**
- ❖ Ако детето не се чувства добре от закачките и подигравките , тогава поведението **може да е тормоз.**
- ❖ Ако детето, към което са отправени подигравките поиска другото дете да спре и той или тя не спира да се подиграват , тогава става дума за **тормоз.**
- ❖ Ако детето което дразни, продължава да дразни, или дразни и отново и отново , **това е тормоз**
- ❖ Ако дразненето е за нещо , което детето не може да промени „височина, носене на очила , тегло , способност да чете и др. / , тогава може да е **тормоз.**

- ❖ Ако има и други хора наоколо , които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки , тава е **тормоз**.
- ❖ Ако едно дете е по-силно или по-популярно , по- голямо на възраст или по-властно , това може да е тормоз.

Ако се касае просто за приятелска игра , учителят може да се намеси , за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз , е необходимо да се предприемат съответните стъпки , описани в механизма.

Физическото насилие и тормозът са формите, които възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях. Психическото насилие и тормоз могат по-трудно да бъдат установени тъй като не са така видими , а и децата от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживавания.

Проблемът се задълбочава , когато психическото насилие и тормоз , като обидните думи и прякори , социалното изолиране и др. се подценяват от възрастните и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци на насилие за неговото съществуване.

Признаци , по които могат да се разпознаят насилието и тормозът

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци:

- . Различни по вид и цвят натъртвания вкл. синини , постоянни или честт червени петна вкл. пръсти , насинени очи следи от ухапване;
- . Неправдоподобни или объркани обяснения за травмите ,вкл. Едносрични отговори;
- . Безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност;
- . Лоша представа за себе си –децата смятат , че заслужили насилието;
- .Прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и дае било с него;
- .Влошаване на здравословното състояние ,което вкл. прилошаване ,главоболие отпадналост ;
- .Агресивно поведение поведение насочено към привличане на вниманието , упорито непослушание , самонараняване;
- .Внезапни избухвания , който са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- .Бягане и криене;

.Загуба на доверие ,ниска самооценка , занемаряване ,отказ да сресва косата си;

.Психосоматични симптоми като болки в стомаха , главоболие;

.Различни прояви на сексуализирано поведение:

.Наблюдават се промени в навиците;

Тормозът между деца спада към насилието към дете и се третира с мерките на ЗЗД .Според чл.7 ,ал 1 и 2 от ЗЗД , всяко дете има право на закрила от насилие и всеки , на който стане известно за дете , преживяло насилие , е длъжен да сигнализира органите по закрила.

IV. ПОЛИТИКА НА ДГ № 34 „Лястовичка “ ЗА ПРЕВЕНЦИИ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ

1.Принципи, ценности, философия

Основен принцип при изграждането на политиката за противодействие на тормоза в ДГ № 34 „Лястовичка“ е прилагането на цялостен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на сигурна среда за обучение и възпитание на децата. Изграждането на защитна мрежа поставя ясни граници за формирането на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз в ДГ. За ранното откриване на причините за насилие в ДГ, както и успешното намаляване на факторите, които са свързани със средата в ДГ и които допринасят за проявата на агресия и за утвърждаване на агресивни модели на поведение, ДГ № 34 „Лястовичка“ работи всекидневно чрез:

- системни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията;
- подобряване на физическата среда в ДГ (с фокус върху занималните), която не съдържа предпоставка за изява на агресивното поведение и в същото време създава условия за формирането на групата като общност;
- работа с нагласите към активно участие в дейностите, които намаляват съревнователния елемент между децата за сметка на екипната работа и споделяне на проблеми в общността на групата
- следване на последователни стъпки за подкрепа и разбиране на последиците от насилието и за справяне с неприемливото поведение на децата.

Политиката на ДГ № 34 „ Лястовичка“ се реализира на равнище детско заведение и на равнище група, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище група,

например създаване на правила на отношения в групата, морално възстановяване на щета, тематични разговори в подходящо време, като по този начин се създава пространство за отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне.

Интервенциите включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на тормоз, като се отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въввлечено пряко или косвено в ситуацията, и се прилага принципа на най-добрия интерес на детето. В по-голямата си част интервенциите включват отговора на ДГ при възникнали ситуации на тормоз.

2. Разработване и въвеждане на система за предотвратяване и противодействие на тормоза в ДГ

2.1. Дейности на равнище ДГ

2.1.1. Превенцията на равнище ДГ включва оценка на проблема, създаване на координационен съвет, изготвяне на план за противодействие на училищния тормоз и създаване на единни вътрешни правила.

- **Оценка на проблема**

1. Оценката на тормоза в ДГ № 34 „Лястовичка“ се организира от ръководството на ДГ със съдействието на координационен съвет /КС/ за справяне с насилието в началото и в края на всяка учебна година с цел определяне на формите и видовете тормоз, участниците в тормоза и местата, където най-често се случва. За целта могат да се използват редица инструменти, като специални въпросници, анкети, дискусии с участие на цялата градинска общност, фокус групи с деца, учители и родители и др. В Приложение 3 е включен пакет от такива психологически инструменти.

2. Оценката на тормоза (с един от изброените в т.1 инструменти) се извършва от учителите по групи до 3 седмици от началото на учебната година и до 3 седмици преди края на учебната година.

3. Резултатите се обработват в десетдневен срок от КС за справяне с насилието.

4. След обобщаване на резултатите от изследването, резултатите от оценката и наличието на проблем се анализират на педагогически съвет.

- **Създаване на координационен съвет** Със заповед на Директора на ДГ № 34 „Лястовичка“ е създаден координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. Съветът се ръководи от председател - учител и включва учители, и родители.

- Изготвяне на план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз

В началото на учебната година КС изготвя план за противодействие на училищния тормоз. Този план съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище група и ДГ. Той е със срок една учебна година и се ревизира и актуализира всяка учебна година.

●Създаване на единни вътрешни правила правила

1. КС за справяне с насилието, съгласувано с учителите по групи обобщава всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от групите и формулира общоградински ценности и правила, които стават част от вътрешно-градинската политика.

2. УКС за справяне с насилието, съгласувано с учителите по групи договаря единен механизъм с ясно разписани отговорности, за предотвратяване и реагиране при проява на тормоз и насилие в ДГ.

3. Комисията за актуализиране на Правилника за устройството и дейността на ДГ № 34 „Лястовичка“, при необходимост разработва предложения за промени в него, произтичащи от настоящия механизъм, предлага ги за обсъждане и приемане на ПС.

4. Администраторът на сайта на ДГ отговаря за запознаване на градинската общност с настоящия „Механизъм за противодействие на тормоза в ДГ № 34 „Лястовичка“, като публикува всички документи на сайта на ДГ.

5. Председателят на комисията за квалификация, съгласувано с директора предлага планиране на обучения за повишаване на квалификацията на учителите в областта за справяне с училищния тормоз, с критични ситуации и др.

7. Провеждане на колективни и индивидуални срещи с цел информиране от учителите по групи „Какво е насилие и тормоз и как да го разпознаваме“.

- сред родители на родителски срещи и в приемното време на учителите по групи; - разработване на мерки за привличане на родителите;

-осигуряване на реални партньорства с външни на ДГ служби, организации и специалисти, предлагащи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училище;

2.1.2. Интервенцията на равнище ДГ включва водене на Дневник и процедури за управление на информацията, инициране на работа по случай и насочване на случай към други служби.

Дневникът със случаи се създава единствено за целите на анализа и планирането на цялостна градинска политика за противодействие на насилието и тормоза в ДГ. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на нива две и три според приетата класификация (Таблица 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет. Ситуацията, която следва да се впише в Дневника със случаи, съдържа следната информация: дата; какво се е случило – кратко описание на

ситуацията, кога се е случило, кои са участниците; кой служител е регистрирал ситуацията – име и подпис; какво е предприето като действия (интервенция); кои отговорни участници са информирани (институции, органи, родители); как е приключила ситуацията или на какъв етап е и какво предстои. На базата на вписаните ситуации, координационният екип извършва оценка на риска. Екипът е отговорен за анализа и разпознаването на деца, които участват и се въвличат в ситуации на тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. Анализът е подчинен на цели за извеждане на необходимост от индивидуална работа по случай с дете, което се намира в ситуация на риск. Екипът създава процедура за откриване и работа по случай в ДГ.

• Процедура за откриване и работа по случай

При предприемане на индивидуална работа по случай с дете на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от учителите по групи.

• Насочване на случаи към външни служби

При идентифициране на ситуация на тормоз, следва незабавно да се уведомят органите за закрила на детето: ОЗД и/или полиция. Уведомяването е задължение на всеки гражданин по силата на Закона за закрила на детето (ЗЗД), следователно сигнал до отдел „Закрила на детето“ и/или Районно управление „Полиция“ трябва да подаде гражданинът или служителят на ДГ, идентифицирал тормоза. Това може да бъде учител, възпитател, директор, служител от непедагогическия персонал, както и Координационният съвет като колективен орган. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция. Конкретните стъпки при подаване на сигнал за тормоз към външни служби са представени в *Приложение 2. Кой, кога и къде може да подава сигнал за дете в риск?*

2.2.2. Интервенцията на равнище група се отнася до ситуациите от ниво едно и две според приетата класификация (Таблица 1). Съвместни действия между учителите. В случай че са налице поредица от ситуации от първо ниво, в което са въвличени различни участници, може да се предприемат допълнителни занимания с цялата група. За целта би могъл да се покани и външен за ДГ специалист. Ако са налице други повторяеми фактори – например ситуациите се случват по едно и също време или в един и същи час и т.н., тези фактори следва да се вземат предвид и по преценка на учител, който ги констатира, да се информира координационния съвет. Ситуацията от второ ниво се вписва в Дневника за случаи на тормоз, като са определени участниците, направен е анализ от координационния съвет и са предприети мерки, които могат да включват индивидуална работа по случай и/или работа с групата. Съвети към учителя за справяне с различни ситуации на тормоз са поместени в *Приложение 1. Насоки за интервенция.*

3. Включване на родители

При включване на родителите се има предвид следното:

- ❖ Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от ДГ действия за разрешаване на ситуацията;
- ❖ В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;
- ❖ Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
- ❖ Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;
- ❖ От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;
- ❖ Учителят може да насочи родителите за консултация с руги специалисти при необходимост.

4. Ресурсна обезпеченост

4.1. ДГ е необходимо да осигурява:

4.1.1. изградени механизми за взаимодействие с различни институции;

4.1.2. обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в ДГ, а при липса на такива да се обърне към външни за ДГ специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;

4.1.3. информация, материали по темата за насилието и тормоза в ДГ, информация за наличните ресурси в общността и други.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.

Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответни действия

ПЪРВО НИВО – НАРУШАВАНЕ НА ПРАВИЛА			
Ниво на тормоз	Отговор на ДГ	Документира не	Последователност на процедурите за интервенция
Форми на физическо насилие са например: леко удряне, бутане, щипане,	Действията се предприемат от учител заедно с	Не се регистрира в дневника със	1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция

<p>драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост</p> <p>Форми на психическо насилие са например: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругане, клеветене, подигравки, унижение, заплахи, неприлични коментари, измисляне на прякори, изключване</p> <p>Форми на сексуален тормоз са например: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст.</p> <p>Форми на кибертормоз са например: обидни обаждания и изпращане на обидни съобщения(SMS, MMS, съобщения в социалните мрежи, др.)</p>	<p>родител, като се осъществява педагогическа работа-индивидуално, за група деца, за цялата група</p> <p>При наличие на щети от материален характер-те се възстановяват</p> <p>Ако педагогическата работа не дава резултата и насилственото поведение се повтаря, а последствията се по-сериозни, то тогава следва да се предприемат действия, предписани за ситуации от второ или трето ниво</p>	<p>случаи, защото са първа проява на насилие и не се тълкува като тормоз</p>	<p>към всички участници</p> <p>2)Учителят подробно се информира за случилото се</p> <p>3)Уведомяване на родител</p> <p>4)Консултации - предприемане на индивидуални разговори с участниците.</p> <p>5) Мерки и действия от страна на у-л– намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите.</p> <p>6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.</p>
--	---	--	--

ВТОРО НИВО – ПОВТАРЯНЕ НА ЕДНИ И СЪЩИ НАРУШЕНИЯ НА ПРАВИЛАТА ИЛИ С ПО- СЕРИОЗНИ ПОСЛЕДИЦИ:			
Ниво на тормоз	Ниво на тормоз	Документиране	Последователност на процедурите за интервенция
<p>Форми на физически тормоз са например: шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса.</p> <p>Форми на психически тормоз са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация, подигравки, отправени пред целия клас</p>	<p>Действията се предприемат от учител, заедно с психолог, представител на координационния съвет и задължително участие на родител, като се уведомява директорът</p> <p>По преценка се подава сигнал до ОЗД и/или полиция. КС</p>	<p>Ситуацията на тормоз се описва в Дневника за ситуации на тормоз от свидетел или учител</p> <p>Възстановяван е на щети при наличие на такива</p>	<p>1)Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници.</p> <p>2)Учителят подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. Всеки служител, който е станал свидетел на насилието, може да подаде сигнал към ОЗД</p> <p>3) Учителят съобщава на КС за случая. Прави</p>

илигрупа, публично унижение, обиди; интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване. Форми на сексуален тормоз са например: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози. Форми на кибертормоз са например: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение.	прави оценка на риска и може да даде становище за инициране на работа по случая		се оценка на случая и по преценка директорът подава сигнал от името на институцията до ОЗД и/или полиция и се иницира работа по случая 4) Уведомяване на родител 5) Мерки и действия-работа на КС: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на работа по случая 6) Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия
--	---	--	--

ТРЕТО НИВО – системна ЗЛОУПОТРЕБА, КАКТО И СИТУАЦИИ, В КОИТО СЪЩЕСТВУВА ОПАСНОСТ ЗА ЖИВОТА И ЗДРАВЕТО , ЗА КОЙТО И ДА Е ОТ УЧАСТНИЦИТЕ В СИТУАЦИЯТА:

Ниво на тормоз	Ниво на тормоз	Документира не	Последователност на процедурите за интервенция
Форми на физически тормоз са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намущкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие. Форми на психически тормоз са например: сплашване, изнудване със сериозни заплахи,	На трето ниво, по правило, уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията става незабавно . Действията на ниво ДГ се предприемат от директор заедно с КС със задължителното участие на родител и компетентни	Ситуациите на тормоз от трето ниво се описват в Дневника за случаи на тормоз, като по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници, правят се	1) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници 2) Учителят подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие. Всеки служител, който е станал свидетел на насилието, може да

<p>насилствено отнемане на пари и вещи, ограничаване на движението, склоняване за употреба на наркотични и други психотични вещества, включване в деструктивни групи и организации. аплахи, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на затворени групи (банди), последиците от които нараняват други.</p> <p>Форми на сексуален тормоз са например: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение.</p> <p>Форми на кибертормоз са например: повторно действие на непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография.</p>	<p>власти, организации и услуги (центрове за социална работа, здравни центрове, отдел за криза на детето, полиция и др.).</p> <p>Ако присъствието на родител не е в найдобър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил процедура, директорът следва да информира центъра за социална работа, отделите за криза на детето и/или полицията съставяне на При материална щета се съставя Протокол за възстановяване на щетата;</p>	<p>оценки на потребностите и план за действие, както и се инициират процедури в съответствие със закона.</p>	<p>подаде сигнал към ОЗД</p> <p>3) Уведомяване на родител</p> <p>4) Консултации-приемане на индивидуални разговори с участниците</p> <p>5) Мерки и действия-работа на КС: интензивна работа по случая; информиране и насочване към други служби и/или услуги от страна на директора</p> <p>6) Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия</p>
--	---	--	--

ПРИЛОЖЕНИЕ 2.

КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане“, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи. (2) Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна”.

2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето” по местоживее на детето. Това може да бъде директор, учител, възпитател, хигиенист, служител от непедагогическия персонал и т.н. Сигналът може да бъде подаден от името на училището, на Координационния съвет, като се описва цялата събрана информация по случая. По този начин се действа институционално и се подкрепя учителят, който е установил тормоза и риска за детето. Когато сигналът се отнася за дете в риск, сигналът ще бъде проучен от социалния работник, дори да е подаден анонимно. В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в училище може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на телефон 116 111.

3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждращите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието. Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от дирекция „Социално подпомагане“/отдел за закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в дирекция „Социално подпомагане” по настоящия адрес на детето. Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (чл. 10, ал. 5) в случаите, отнасящи се до насилие над дете, се разглеждат и анонимни сигнали. Съгласно

Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето” при дирекция „Социално подпомагане” началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето” определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24 часа от постъпване на сигнала. При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на училището – информация за детето, за взаимоотношенията му с учениците, впечатленията на учителите, т.е. информация, с която да бъде направена оценка на случая. При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга, за да бъдат съгласувани действията на различните специалисти. В случай че бъде установен риск за детето, то ще бъде отворен случай, т.е. ще бъдат предприети мерки за закрила. Ще бъде изготвен план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник ще следи за изпълнението на плана. В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля. Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на равнище училище. Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации. Мултидисциплинарният екип на местно равнище следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете. Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство, за успехите или трудностите при изпълнението на планираните цели.

АЛГОРИТЪМ
ЗА ПРИЛАГАНЕ НА МЕХАНИЗМА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА
ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА
ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
УТВЪРДЕН СЪС ЗАПОВЕД № РД 1/123 /11.09.2017г.

1. Във всяка ДГ се създава координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. Съветът да се ръководи задължително от психолог и участници: учители и родители.
2. Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които най-общо имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието
3. Комплексът от превантивни мерки трябва да включва всички възможни аспекти и форми на тормоза, ясно да фокусира вниманието върху участието на всички групи и да се планира на три нива – детска група/семейство, детска градина, общност.
4. За да се изгради защитната мрежа е необходимо да се поставят ясни граници, изграждане на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз във взаимоотношенията в училище.
5. По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест.
6. Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата и поведение, което е неприемливо. Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически форми.

II. Цели

- Да се обмислят стратегии за ангажиране на учителския екип в дейности, които ще ги подкрепят за създаване на общо разбиране за тормоза и насилието.
- Да се усвоят уменията, необходими при изготвянето на училищен план за действие.
- Разработване и прилагане на цялостен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна детска среда.

III. Задачи:

1. Разработване и прилагане на превантивни дейности за предотвратяване на тормоза в ДГ.
2. Разработване на защитна мрежа за интервенция при случаи на тормоз в ДГ/семейството
3. Запознаване педагогическият съвет, родителите със заповед № РД 1/123 /11.09.2017г. за въвеждането на *“ Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование ”*

IV. Дефиниране на елементите на защитната мрежа.

Под защитна мрежа разбираме превенция на насилническо поведение, когато всеки поема своята част от общата отговорност; поставянето на ясни граници и изграждането

на ценности, правила и процедури, които да не допускат тормоз. Изграждането на защитна мрежа предвижда дейности на няколко нива:

а/ на ниво група

– постигане на разбиране от децата какво точно е тормоз, до какво води това поведение и как се чувстват различните „участници”.

В специално регламентирани ситуации, се обсъждат и дискутират взаимоотношенията: Дискутиране на конкретни казуси на тормоз в детската група в коридора, на улицата, по Интернет, у дома и др., договаряне какво ще се прави, ако се нарушат правилата и дискутиране и приемане на новите понятия „дисциплиниране” и „възстановяване на щета”.

- учител – деца → важно е учителите да се отнасят с уважение към децата / да се обръщат към тях по име, да ги изслушват търпеливо, да не ги обиждат/.

Заради отношението на учителя може да бъде саботиран часа или учениците да внимават, макар и да нямат особен интерес към предмета. Симптомите на психическия тормоз в отношението на възрастните към децата /родители, учители/ се проявяват като безразличие и равнодушие, враждебност, злоупотреба с власт над тях, дистанциране от тях и неразбиране, свръхконтрол.

б/ на ниво детска градина – избор на Комисия по превенция на тормоза, която включва, психолога, пом.директор и учители, следи за прилагането на политиката, огласяването ѝ в медиите, инициира дискусии в ДГ.

в/ дейности с родители – отношенията родители – учители комуникацията е насочена към взаимна оценка на работата, с временни елементи на сътрудничество. На родителските срещи да се обсъждат казуси, свързани с тормоза, да се научат родителите как да регистрират-без поведение на тормоз и насилие, как да комуникират с децата си без скрита агресия.

г) Дейности на ниво общност – комисията за превенция на деца жертви на насилие или в риск от насилие и тормоз и при кризисна интервенция, съгласувано с директора на ДГ осигурява реални партньорства с външни за детската градина организации, служби и специалисти:

- Дирекция "Социално подпомагане"
- Отдел „Закрила на детето”
- Общинска комисия за БППМН ;
- МВР
- Детска педагогическа стая .;
- „Център за превенция на насилието и престъпността“;
- други.

V. Дейности по разработване и прилагане на превантивни дейности за предотвратяване на тормоза в ДГ/семество:

1. Запознаване на педагогическите специалисти и останалите служители с Механизма за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование по ред, определен от директора.

Срок: м. септември

2. Актуализиране на институционалните политики в съответствие с препоръките, описани в Механизма

Срок: първата седмица на м. октомври

3. Определяне на координационен съвет със заповед на директора .

Срок: м. Септември

4. Извършване от учители на изследване и оценка на тормоза между децата в ДГ посредством определен инструментариум.

Срок: втората седмица на м. октомври

5. Анализ и обобщаване на резултатите от изследването от координационния съвет.

Срок: края на м. октомври

6. Запознаване на заинтересованите страни с обобщените резултати.

Срок: първата седмица на м. Ноември

7. Утвърждаване от директора на ДГ на конкретен план за противодействие на тормоза, разработен от координационния съвет във връзка с установените и анализирани резултати от анкетирането (изследването)

7.1. в плана се включват дейности на ниво група, ДГ;

7.2. планът включва конкретни дейности, срокове и отговорници;

7.3. планът се актуализира ежегодно.

Срок : до края на първата седмица на м. Ноември

8. Утвърждаване от директора на ДГ на единни правила за задълженията на всички служители, свързани със случаите на тормоз, изготвени от координационния съвет. Запознаване на служителите с правилата.

Срок: до края на м. октомври

9. Изисквания към документирането на случаи на тормоз

9.1. въвеждане на единен регистър за случаите на тормоз;

9.2. единният регистър за случаите на тормоз съдържа следните реквизити (колони): № по ред; дата; кратко описание на случая (кога се е случило, участници и

др.); име и подпис на служителя, регистрирал случая; предприети действия (намеса, превенция); уведомени страни (институции, органи); приключване на случая (дата, длъжностно лице, подпис).

изготвяне на годишен отчетен доклад на координационния съвет до директора на ДГ.

Срок: до 15.06.

10. По преценка на координационния съвет при необходимост и съобразно конкретните нужди се планират дейности за повишаване на педагогическите компетентности, свързани с проблемите на тормоза в ДГ и неговото предотвратяване.

Изготвил: В. Пенева